

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Збірник наукових праць викладачів та студентів

Випуск 1

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2015

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №5 від 11.12.2015р.)*

Рецензенти:

- С.М. Симоненко** – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського
- В.О. Климчук** – кандидат психологічних наук, професор кафедри психології Українського Католицького Університету
- Л.П.Бутузова** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка

П49 Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 1. / За ред. Л.П. Журавльової, Н.Ф. Портницької, Ю.Ю. Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2015. – 130 с.

У збірнику наукових праць «Прикладні аспекти психології особистісного зростання» представлені результати науково-дослідної діяльності викладачів кафедри та результати роботи студентських психологічних гуртків та проблемних груп.

Статті подано в авторській редакції.

ЧИННИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

1.	Гавриловська К. Психологічна складова нормативно-правової регуляції поведінки особистості.....	6
2.	Дем'янчук Ю. Використання методів арт-терапії у роботі практичного психолога.....	9
3.	Котлова Л. Психологічний аналіз учбових конфліктів.....	11
4.	Котлова Л., Саух Т. Теоретичний аналіз факторів задоволеності шлюбом подружжя.....	15
5.	Кириченко В. Психологія споживчої поведінки.....	17
6.	Кулаковський Т. Формування підприємницьких компетенцій як завдання практичної психології.....	24
7.	Литвинчук А. Місце емпатії в структурі екологічної самосвідомості особистості.....	29
8.	Мазяр О. Психологічний експеримент І.О. Сікорського.....	33
9.	Можаровська Т. Особливості розвитку екологічної свідомості у підлітковому віці.....	35
10.	Фальковська Л. Архетип справедливості в українських казках.....	37
11.	Шмиглюк О., Зарицька Б. Теоретичний аналіз проблеми самосвідомості у психологічній науці.....	40

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ВІКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

12.	Гавриловська К., Скрицька К. Чинники формування інтернет - залежності в юнацькому віці.....	43
13.	Гавриловська К., Шаховець Ю. Особливості емоційної сфери дітей з синдром Дауна.....	45
14.	Котлова Л., Бродовська А. Аналіз результатів дослідження прояву шкільної тривожності молодших школярів з різним рівнем навчальної успішності.....	47
15.	Котлова Л., Дідківська В. Зв'язок рівня комунікативності та інтернет – залежності в юнацькому віці.....	49
16.	Кирильчук І. Дослідження ціннісної сфери школярів при переході з молодших до середніх класів.....	51
17.	Кириченко В., Яцинюк Д. Психологічні особливості споживчої поведінки молоді.....	57
18.	Портницька Н., Войцехівська Ю. Гендерні особливості	

	стратегіальних тенденцій розвитку творчих здібностей у молодшому підлітковому віці.....	60
19.	Портницька Н., Долінчук І. Порівняльний аналіз ефективності опитувальників та психосемантичних методів у вивченні образу майбутнього подружнього партнера у юнацькому віці.....	64
20.	Портницька Н., Хомутовська О. Особливості прояву самостійності підлітків залежно від стилю материнського виховання.....	67
21.	Портницька Н., Чупріна С. Образ ідеальної дитини у свідомості батьків підлітків.....	69
22.	Савиченко О., Манілов Ю. Вікові особливості сприймання політичної реклами.....	71

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

23.	Весельська А. Вплив особистісних характеристик на розуміння музичних творів.....	75
24.	Гавриловська К., Зверева І. Особливості мотиваційної сфери військовослужбовців.....	78
25.	Гавриловська К., Опанчук Т. Психосемантичні характеристики образу кохання у масовій свідомості.....	80
26.	Гавриловська К., Роїк І. Порівняльний аналіз емоційних станів молодих матерів із різним соціальним статусом.....	83
27.	Котлова Л., Драган С. Аналіз гендерних особливостей ставлення до грошей у студентському середовищі.....	86
28.	Котлова Л., Гарбовська І. Порівняльний аналіз ставлення чоловіків та жінок до поняття «конфлікт».....	88
29.	Котлова Л., Ковальчук В. Динаміка професійної мотивації студентів-психологів першого і п'ятого курсів.....	92
30.	Котлова Л., Ковтун В. Дослідження рівня комунікативної компетентності студентів-психологів 1 та 3 курсу	94
31.	Котлова Л., Осіпчук Л. Дослідження стилів поведінки в конфліктній ситуації в студентів з різним соціометричним статусом у групі.....	98
32.	Кириченко В., Божук І. Ефективність використання елементів еротики у рекламі.....	100
33.	Мазяр О., Міліневська Е. Суперечності між декларованими цінностями та реальною поведінкою студентів гуманітарних спеціальностей.....	102

34.	Савиченко О., Дубова С. Розвиток мотивації досягнення студентів в умовах неформальної освіти.....	106
35.	Тичина І., Листопадська М. Професійний вибір в уявленнях сучасних старшокласників.....	108

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ТА СУПРОВОДУ

36.	Гречуха І. Ціннісна підтримка літературно обдарованих старшокласників: на прикладі роботи українських та польських літературних осередків.....	112
37.	Дем'янчук Ю., Шмиглюк О. Структура психологічного портрету дитини у роботі з проєктивними техніками.....	116
38.	Загурська І. Кризові моменти в розвитку самооцінки першокласників.....	118
39.	Кирильчук І., Черняєва В. Психометрична характеристика тесту визначення рівня навчально-пізнавальної активності студентів ВНЗ.....	122
40.	Тичина І., Байдюк А., Жигун Ю., Кухарчук В., Лобода О. Рефлексія досвіду тренінгової роботи з дітьми, що потребують корекції розумового розвитку.....	125

Оксана Шмиглюк
асистент кафедри соціальної та практичної психології
Богдана Зарицька
студентка III курсу

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ САМОСВІДОМОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Людська самосвідомість є складним багатоаспектним феноменом, а тому специфічна форма її прояву стала предметом вивчення більшості філософських, гуманітарних і навіть природничих наук. Проблематика вивчення даної категорії включає в себе особливості взаємин людини з природою, дослідження процесу мислення та світосприйняття. Така тенденція стала фактором конструювання методологічних підходів, які аналізують даний феномен як специфічну форму регуляції людини з навколишньою дійсністю. Свідомість зумовлює розрізнення і виділення особистісних якостей, думок і почуттів, мотивів прояву конкретної поведінки людини, її інтересів та усвідомлення соціальних ролей у середовищі спілкування.

Таке розуміння самосвідомості включає досить широкий спектр завдань, які зумовлюються філософсько – світоглядною системою вивчення даної проблематики та низкою теоретичних підходів: онтогенетичного, діяльнісного та особистісного (відображаються у будові уявлень людини про саму себе або «Я концепції»). А тому глибокий інтерес до вивчення даного феномену інтерпретується у наукових роботах психологів - дослідників (Л.С. Виготського, В.Г. Маралова, І.С. Кона, В.О. Ядова, В.В. Століна, С.В. Балея, В.Джеймса, В.С. Мерліна, К.Роджерса).

Прихильником онтогенетичного підходу став Л.С. Виготський, який зазначав, що передумовою формування процесу самосвідомості особистості слугувало розділення внутрішньої і зовнішньої реальності, що свідчить про залежність розвитку самосвідомості від когнітивних процесів людини[1, С 511]. Наукова база психотерапевта В.Г. Маралова має характеристики рефлексивного підходу, де зазначалось, що самосвідомість – це діяльність образу «Я – концепції » як суб'єкта пізнання, в якому у свою чергу дана структура особистості виконує саморегулюючі функції. І.С. Кон дещо по - іншому формулює рівневу концепцію образу «Я». Фундаментом цієї концепції І.С. Кон знаходить у теорії диспозиційної регуляції соціальної поведінки В.О. Ядова. В цілому образ «Я» трактувався як настановча система, оскільки установки володіють трьома компонентами: когнітивним, афективним і

похідним від перших двох - поведінковим (готовність до дій у відношенні об'єкта) [5].

За емпіричними даними досліджень В.В. Століна, висвітлено ще один аспект онтогенетичного підходу, стосовно рівневої будови самосвідомості, заснованої на властивостях характеру та активності людини, в межах, якої формується діяльність та її самосвідомість[4]. Зважаючи на специфіку категоріальних визначень поняття самосвідомості особистості вчених – психологів можна стверджувати, що специфіка досліджуваного процесу спрямована усвідомлення внутрішнього «Я» особистості, власних інтересів, бажань та емоційних проявів як чинника самореалізації та становлення особистості в цілому.

Вагомий внесок у дослідження процесу становлення та розвитку самосвідомості особистості здійснили психологи - дослідники, які вивчали даний феномен як результат виховного впливу та процесу соціалізації. Зокрема польський психотерапевт С.В. Балеї зазначає, що самосвідомість формується у молодшому шкільному віці у процесі пізнання та факторів впливу навколишньої дійсності. У міру того, якого світогляду особистість набуває у процесі морального виховання, чуттєвого ставлення до змін сучасної реальності та активної участі у процесах власного саморозвитку залежить інтенсивність регуляції свідомих процесів, а саме становлення образу «Я»[6].

Серед інших корифеїв вивчення механізмів формування самосвідомості вагоме значення займають роботи В.С. Мерліна, який діагностував структуру розвитку даного процесу. Згідно його теорії існують чотири фази свідомості, які перебувають у генетичному й функціональному зв'язку, утворюють цілісну структуру - мотиваційну сферу. Тобто, самосвідомість, згідно В.С. Мерліна, в остаточному підсумку визначається системою мотивів, що формуються й проявляються в діяльності людини. Система мотивів, що виражається в спрямованості особистості, генетично первинна, а самосвідомість вторинна [2, С 445]. Іншої форми набули дослідження В. Джеймса, представника особистісного підходу, які свідчили, що процес самосвідомості – це структура уявлень людини про себе та сукупності установок, спрямованих на себе. Учений розглядав особистісне Я (Self) як подвійне утворення, котре містить Я-усвідомлюване (I) або емпіричне Его. Вчений зазначав, що це – «дві сторони однієї цілісності», які пов'язані генетичними зв'язками. За концепцією К.Роджерса – представника феноменалістичного підходу у психології, формування самосвідомості особистості відбувається під час психотерапевтичного впливу (клієнт –

центрованої терапії), у ході якої поведінка людини спрямовується на досягнення узгодженості Я – концепції.

Отже за аналізом даних наукових досліджень самосвідомості можна виокремити універсальний характер даного феномена, його багаторівневий взаємозв'язок з різними структурними компонентами особистості, домінуючий вплив на внутрішнє життя і зовнішню (соціальну) активність індивіда в будь якій сфері діяльності. Більшість вчених психологів (Л.С. Виготський В.Г. Маралов, І.С. Кон, В.О. Ядов, В.В. Столін, С.В. Балей, В.Джеймс,В.С. Мерлін) були представниками різних підходів у ході вивчення проблеми структури та рівневої будови самосвідомості особистості(особистісного, діяльнісного, онтогенетичного). За специфікою обробки даних дослідження було виокремлено компонент Я-концепції, який зумовлює сприйняття людиною самого себе, відчуття власної самовизначеності, взаємодії з довколишньою реальністю через призму власних уявлень, інтересів, світосприйняття. А тому проблематика даного дослідження є досить практичнозначимою у сфері психокорекційної та консультативної роботи психолога.

Список використаної літератури

1. Выготский Л. С. Психология развития как феномен культуры. Избр. псих. труды / Под ред. М. Г. Ярошевского. М.:Институт практ. психол. – Воронеж: МОДЭК, 1996. – 510 с.
2. Мерлин В.С. Психология индивидуальности: избранные психологические труды / В.С. Мерлин / под ред. Е.А. Климова. – М.; Воронеж: Институт практической психологии: МОДЭК, 1996. – 446 с.
3. Столин В.В. Самосознание личности / В.В, Столин. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983. – 288 с.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 368с
5. Кон И. С. В поисках себя. Личность и ее самосознание. – М.: Изд-во политической литературы, 1984. – 333 с.
6. Балей С. Очерк психологии: новейшая библиотека. - Львов-Киев: Новые пути, 1922. - Ч. 40.
7. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека(пер. с англ.) / К. Роджерс, общ. ред. и предисл. Е.И.Исениной. – М.: Издат. «Прогресс», 1994. – 480 с.

Збірник наукових праць викладачів та студентів

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Випуск 1

Укладачі Журавльова Л.П., Портницька Н.Ф., Дем'янчук Ю.Ю.

Художнє оформлення обкладинки Кириченко В.В.